

I.

Druhy nákladů řízení

(k § 137 až 139 o. s. ř.)

1. Daň z přidané hodnoty u odměny likvidátora jmenovaného do funkce soudem

§ 71 odst. 6, 9 obch. zák.
vyhláška č. 479/2000 Sb.

Likvidátorce jmenované soudem ne-náleží k jí přiznané odměně likvidátora náhrada 19% daně z přidané hodnoty, neboť přiznání této částky vedle odměny likvidátora a vedle náhrady nákladů spojených s likvidací zákon neumožňuje.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. 7 Cmo 520/2004
SoRo č. 1/2006, s. 24

Z odůvodnění:

Podle § 71 odst. 6 obch. zák. odměnu likvidátora určuje v případě likvidátora jmenovaného soudem soud. Podle § 71 odst. 9 obch. zák. Ministerstvo spravedlnosti stanoví vyhláškou pravidla pro určení výše odměny likvidátora společnosti jmenovaného soudem a v jakých případech náhradu hotových výdajů a odměnu likvidátora hradí stát. Podle § 1 odst. 1 vyhlášky č. 479/2000 Sb. odměna a náhrada hotových výdajů podle této vyhlášky náleží v případech stanovených obchodním zákoníkem likvidátorovi jmenovanému soudem. Podle § 4 citované vyhlášky nedostačuje-li likvidační majetek zcela nebo zčásti k úhradě odměny, náleží likvidátorovi odměna ve výši 1 000 Kč. Soud může podle okolností případu odměnu likvidátora přiměřeně zvýšit až do výše 5 000 Kč. Moderace výše odměny je tak možná jen v mezích § 4 vyhlášky č. 479/2000 Sb.,

nejvyšší částka činí 5 000 Kč. Okolnostmi případu je třeba rozumět věc samu a nikoli osobní poměry likvidátora (tedy zda je likvidátor plátcem DPH). V daném případě navíc soud určil odměnu nejvyšší možnou částkou.

Z citovaných ustanovení zákona a prováděcí vyhlášky plyne, že při stanovení odměny likvidátora zákonodárce žádným způsobem neupravil otázku týkající se daně z přidané hodnoty placené dle zákona likvidátorem z jeho odměny. Otázky, kdo je plátcem DPH, resp. co je předmětem daně, řeší daňové předpisy – § 2 a § 14 odst. 2 písm. a) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Za poskytnutí služby se považuje rovněž poskytnutí služby za úplatu i na základě rozhodnutí státního orgánu. Tyto daňové předpisy však samozřejmě nijak neurčují, zda osobám poskytujícím služby na základě rozhodnutí státního orgánu (likvidátor určený soudem) musí být DPH tímto orgánem přiznáno ještě vedle přiznané odměny. Takové určení je na speciálních právních předpisech, přičemž těmi jsou pro daný případ obchodní zákoník a vyhlášky č. 479/2000 Sb. Ty však neurčují, že by DPH mělo být soudem vedle odměny likvidátorovi jmenovanému soudem přiznáno a vyplaceno.

Je skutečností, že podle § 137 odst. 3 o. s. ř. v případech odměny za zastupování v občanském soudním řízení advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy, patří k nákladům řízení rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty. Jak je vidno, nejde o odměnu, resp. součást odměny zástupce, ale o další předmět nákla-

dů řízení (náklady řízení jsou např. tlu-
močné, hotové výdaje účastníků a jejich
zástupců, odměna za zastupování). Jak
správně uvedl soud prvního stupně, likvi-
dátorka v daném případě není zástupcem
účastníka řízení, ale je soudem jmenova-
ným orgánem společnosti – likvidátorem
(§ 71 odst. 5 obch. zák.). Ustanovení § 137
odst. 3 o. s. ř. tak na ni nedopadá, ostatně
likvidace, resp. její průběh není občansko-
právním řízením, ale je hmotněprávním
procesem právnické osoby.

V daném případě, z výše uvedených
důvodů, likvidátorce nenáleží k jí přiznané
odměně likvidátora náhrada 19% daně
z přidané hodnoty ve výši 950 Kč, když
přiznání této částky vedle odměny likvidá-
tora a vedle náhrady nákladů spojených
s likvidací zákon neumožňuje. Odvolací
soud proto usnesení soudu prvního stupně
podle § 219 o. s. ř. potvrdil.

Odvolací soud ještě dodal, že z hledis-
ka náročnosti a odpovědnosti činnosti lik-
vidátora obchodní společnosti lze souhlasit
s názorem, že je tímto souměřitelná
s činností advokáta, nicméně pakliže zá-
kon tuto skutečnost nezohledňuje tím, že
by výslovně i likvidátorovi – plátcí DPH
tuto daň nějakým způsobem kompenzoval,
nelze toto činit v rámci soudního rozhod-
nutí o odměně likvidátora.

2. Náklady řízení. Odměna za zastupování. Odměna advokáta. Daň z přidané hodnoty

§ 137 o. s. ř.

§ 152, § 165 odst. 1, 2, § 169 písm. e)
obč. zák.

**Částka odpovídající dani z přidané
hodnoty je jedním z druhů nákladu ří-
zení (§ 137 odst. 1 a 3 o. s. ř.), a to za
předpokladu, že účastníka řízení zastu-**

**poval advokát, notář nebo patentový zá-
stupce, který je plátcem daně z přidané
hodnoty. Tato částka tvoří součást ná-
kladů řízení účastníka i v řízení, které
bylo zahájeno přede dnem 1. 5. 2004
a které nebylo do 30. 4. 2004 skončeno.**

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne
15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1556/2004
R 21/2005

Z odůvodnění:

V projednávané věci bylo z hlediska
skutkového stavu zjištěno (správnost zjiš-
tění soudů v tomto směru dovolaatel nezpo-
chybňuje), že žalovaný poskytl dne 22. 3.
2001 žalobci půjčku ve výši 115 000 Kč,
že žalobce se zavázal vrátit půjčku žalobci
nejpozději do 22. 5. 2001 a že k zajištění
pohledávky z půjčky bylo na základě zá-
stavní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 zřízeno
zástavní právo k nemovitostem ve vlast-
nictví žalobce, zapsaným na listu vlastnic-
tví č. 431 u Katastrálního úřadu v B. pro
obec a katastrální území B. Dne 22. 3.
2001 dále účastníci uzavřeli kupní smlou-
vu, podle které žalobce prodal tyto nemo-
vitosti žalovanému za 115 000 Kč s tím, že
„na úplné vyrovnání kupní ceny si započítá
v kupující se souhlasem prodávajícího
vůči prodávajícímu svou pohledávku z ti-
tulu smlouvy o půjčce uzavřené dne 22. 3.
2001 notářským zápisem JUDr. K. R., no-
táře se sídlem v K.“ a že „smluvní strany
vážou vznik práv a povinností z této
smlouvy na odkládací podmínku, kterou je
nezaplacení dlužné částky podle shora ci-
tované smlouvy o půjčce ve lhůtě do 31. 5.
2001.“ Dne 22. 3. 2001 účastníci rovněž
uzavřeli s JUDr. K. R., notářem v K.,
smlouvu o svěření, podle které předali
notáři JUDr. K. R. do úschovy čtyři vyho-
tovení kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001
a návrh „na vklad citované smlouvy do ka-
tastru nemovitostí“ s tím, že tyto listiny
vydá notář žalobci nejpozději do 3 dnů po

té, kdy mu bude prokázáno vrácení dlužné částky 115 000 Kč podle smlouvy o půjčce ze dne 22. 3. 2001, nebo žalovanému, nebude-li dlužná částka 115 000 Kč podle smlouvy o půjčce ze dne 22. 3. 2001 vrácena věřiteli nejpozději do 31. 5. 2001. Uvedené listiny vydal dne 5. 6. 2001 notář JUDr. K. R. žalovanému a ke dni 5. 6. 2001 byl na základě kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 proveden vklad vlastnického práva ve prospěch žalovaného.

Za tohoto stavu věci souhlasí dovolací soud se závěrem odvolacího soudu v tom, že skutečným účelem kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 nebyla koupě předmětných nemovitostí žalovaným, ale že šlo o ujednání, jehož smyslem bylo, aby tyto nemovitosti (dané žalobcem do zástavy ve prospěch pohledávky žalovaného z půjčky ze dne 22. 3. 2001) „přešly“ při prodlení s plněním zajištěné pohledávky do vlastnictví žalovaného a aby tímto způsobem byla zajištěná pohledávka uhrazena; skutečným účelem kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 tedy bylo sjednání tzv. propadné zástavy.

Zástavní právo slouží k zajištění pohledávky tím, že zástavní věřitel má právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy, jestliže dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn, přičemž zástavu lze zpeněžit jen ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy (srov. § 152 a § 165 odst. 1 a 2 obč. zák.). Zástavní právo tedy zástavnímu věřiteli umožňuje, aby – v případě, že zajištěnou pohledávku dlužník nesplnil včas – se domáhal zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy a aby z výtěžku tohoto zpeněžení dosáhl uspokojení své pohledávky. Ujednání zástavních smluv, dohod o vypořádání dědictví a samostatně uzavřená ujednání, jejichž skutečným smyslem (účelem) je sjednání tzv. propadné zástavy (tj. sjednání toho, že

při prodlení s plněním zajištěné pohledávky zástava propadne zástavnímu věřiteli nebo že si ji zástavní věřitel může ponechat za určenou cenu), jsou v rozporu se zákonem vymezeným účelem zástavního práva, a proto je ustanovení § 169 písm. e) obč. zák. (srov. též § 39 obč. zák.) prohlášen za neplatná. Je proto neplatným právním úkonem také kupní smlouva, která byla uzavřena za účelem, aby pohledávka kupujícího zástavního věřitele byla uspokojena tím, že na něj přejde vlastnictví prodávajícího zástavního dlužníka k zástavě, a na uvedeném závěru, který ustálená judikatura soudů dovodila již pro právní vztahy vzniklé před 1. 1. 2001 (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2204/99, uveřejněný pod č. 131 v časopise Soudní judikatura, ročník 2000), nemá dovolací soud důvod cokoliv měnit.

Námítky dovolatele o tom, že „všechny listiny pro účastníky připravoval notář,“ že „žalovaný byl zcela přesvědčen o bezchybnosti práce notáře“ a že „si žalobce musel být vědom právních následků, které s podpisem smluv byly spojeny,“ jsou pro právní posouzení věci nerozhodné. Okolnosti, zda listiny sepsal některý z účastníků nebo účastníci oba nebo zda mají formu notářského zápisu, totiž nemají a nemohou mít žádný vliv na posouzení platnosti (neplatnosti) právních úkonů v nich obsažených. Dovojuje-li dovolatel, že „si žalobce musel být vědom právních následků, které s podpisem smluv byly spojeny,“ přehlíží současně, že právních důsledků sjednání tzv. propadné zástavy si byl (musel být) vědom i žalovaný. Sjednali-li si účastníci tzv. propadnou zástavu, nemůže být závěr vycházející z neplatnosti takového ujednání, stanoveného zákonem, ani v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných

dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Protože dovolání žalovaného bylo zamítnuto, má žalobce ve smyslu ustanovení § 243b odst. 5 věty první, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. právo, aby mu žalovaný nahradil náklady potřebné k účelnému uplatňování práva v dovolacím řízení.

Za dovolacího řízení nepochybně vznikly žalobci náklady, které spočívají v odměně za zastupování advokátem ve výši 5000 Kč [srov. § 5 písm. b), § 10 odst. 3 a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášek č. 49/2001 Sb., č. 110/2004 Sb. a č. 617/2004 Sb.] a v paušální částce náhrad výdajů ve výši 75 Kč (srov. § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění vyhlášek č. 235/1997 Sb., č. 484/2000 Sb. a č. 68/2003 Sb.).

Vzhledem k tomu, že zástupce žalobce advokát Mgr. J. T. osvědčil, že je plátcem daně z přidané hodnoty, zabýval se dovolací soud též otázkou, zda k nákladům řízení vzniklým žalobci za dovolacího řízení náleží též částka odpovídající dani z přidané hodnoty.

Dovolací řízení v této věci bylo zahájeno (srov. § 243c odst. 1 a § 82 odst. 1 o. s. ř.) podáním dovolání dne 2. 2. 2004. Podle právní úpravy účinné v té době se daň z přidané hodnoty placená advokátem jako zástupcem účastníka nepovažovala za součást nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. a o částku odpovídající

této dani se ani nezvyšovala odměna za zastupování (srov. například právní názor uvedený ve Stanovisku občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1995, sp. zn. Cpjn 81/94, jež bylo uveřejněno pod č. 45 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, r. 1995). Dnem 10. 3. 2004 nabyla účinnosti vyhláška č. 110/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb., jež do vyhlášky č. 484/2000 Sb. doplnila ustanovení § 19a; podle odstavce 1 tohoto ustanovení „zastupuje-li v řízení advokát nebo notář, který je ke dni rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů řízení plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se odměna o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát nebo notář povinen z odměny určené podle této vyhlášky odvést podle zvláštního předpisu,“ s tím, že ve smyslu čl. II vyhlášky č. 110/2004 Sb. „při určení výše paušální odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem v jednotlivém stupni občanského soudního řízení nebo soudního řízení správního, které nebylo v tomto stupni ukončeno ke dni nabytí účinnosti této vyhlášky, se postupuje podle dosavadní právní úpravy.“

S účinností ode dne 1. 5. 2004 bylo do občanského soudního řádu doplněno (srov. Část dvacátou druhou, Čl. XXII bod 1 a Část třicátou třetí, Čl. XXXIII zákona č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb.,

o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů) ustanovení § 137 odst. 3, podle kterého v případech uvedených v odstavci 2 (tj. zastupoval-li účastníka řízení advokát, notář nebo patentový zástupce, a patří-li proto odměna za zastupování k nákladům řízení) patří k nákladům řízení rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát, notář nebo patentový zástupce povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu.

Z ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. vyplývá, že částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát, notář nebo patentový zástupce povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu, nepředstavuje – na rozdíl od ustanovení § 19a odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 110/2004 Sb. – zvýšení odměny za zastupování, ale jeden z druhů nákladů řízení, příkladem vypočtených v ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř., který patří k nákladům řízení jen tehdy, zastupoval-li účastníka řízení advokát, notář nebo patentový zástupce, a odměna za zastupování proto patří k nákladům řízení, a je-li tento zástupce plátcem daně z přidané hodnoty.

Protože není dobře možné, aby částka odpovídající dani z přidané hodnoty byla samostatným druhem nákladů řízení a současně důvodem ke zvýšení odměny za zastupování jako jiného z druhů nákladů řízení, dovolací soud dospěl k závěru (s přihlédnutím k právní síle obou právních předpisů a na základě zásady *lex posterior derogat priori*), že ustanovení § 19a odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 110/2004 Sb. – i když bylo výslovně zrušeno až dnem 8. 12. 2004 (srov. vyhlášku č. 617/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stano-

ví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a zrušuje vyhláška č. 110/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb.) – pozbylo dnem 30. 4. 2004 účinnosti, a že z něj proto při určení výše paušální odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem v jednotlivém stupni občanského soudního řízení nebo soudního řízení správního nelze nadále vycházet.

Zákon č. 237/2004 Sb., kterým bylo do občanského soudního řádu doplněno ustanovení § 137 odst. 3, neobsahuje žádná přechodná ustanovení. Vzhledem k tomu, že při změnách právních předpisů procesněprávní povahy platí zásada (ve vztahu k občanskému soudnímu řízení výslovně vyjádřená například v ustanovení § 355 zákona č. 99/1963 Sb. nebo v Části dvanácté, Hlavě I bodu 1 zákona č. 30/2000 Sb.), že nové procesní právo (jeho změny) platí ode dne nabytí účinnosti nové právní úpravy i pro řízení zahájená přede dnem nabytí její účinnosti s tím, že právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti nové právní úpravy, zůstávají zachovány, a že zákon v tomto případě nestanovil ohledně užití nového ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. z této zásady výjimku, dospěl dovolací soud k závěru, že usta-